

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Rokopisov - vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.- K
pol leta 5.- "
četrt leta 2-50 "
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

XXIV. glavna skupščina Zaveze se vrši v Celju dne 10. in 11. avgusta t. l.

Kulturnošolski boj.

Časi so za nami, ko so klerikalci z vso vehemenco napadali napredno učiteljstvo, češ, da zatro še pravočasno v njem svobodomiselnost idejo.

Res je, zatrti so delno še svobodnejše in globlje gibanje, toda v kljub njih splet-kam niso mogli ustvariti med učiteljstvom globljega, kulturnega razdora in razcepljenja. Dnevne spletke so zaslepile le nekaj učiteljstva, vodilna ideja je pa tlela in tli še danes, in pride čas, ko bo vsplamtela v popolni veličini: nastopi dan vstajenja tudi za njo!

Da je ostajalo napredništvo v vrstah učiteljstva do danes brez globljega kulturnega temelja, t. j. v frazah, temu je kriv povečini liberalizem, ki je namesto kulturnega spoznavanja in naziranja širil tudi med učiteljstvom le verski indiferentizem.

Šele v zadnjem času se je pričel širiti tudi med učiteljstvom pravi duh kulturnega stremjenja.

Verski indiferentisti so se razvili v brez-značajne koristolovce in se odcepili od kulturno-napredne struje. Priklonili so se vladajoči stranki v deželi in tako dosegli višek svoje vzgoje; sad so liberalne farške gonje, megloboki ljudje, ekstremi: zato se ne čudimo, če tvorijo večino Slomškove zveze danes nekdanji največji „farški zabavljači“, saj so pravi plod liberalne farške gonje.

V tem času vnanjih bojov se je pa klerikalizem že močno zajedel v šolstvo, zakaj on ni tudi v dobi farške gonje pozabil na kulturno-šolski boj, pri katerem so učiteljstvo do danes ovirale le politične stranke.

Učiteljstvo se je sicer samo organizovalo in je zastopalo moderna in napredna načela v šolstvu; toda politične stranke so to malo upoštevale in so izrabljale učiteljstvo raje v strankarsko-politiški boj.

Tako je klerikalizem počasi izpodnašal in omajal na podlagi teh razmer pri ljudstvu tla sedanjemu ljudsko-šolskemu zakonu.

Klerikalci so v parlamentu porabili vsako priliko, da so podrli kos za kosom ustavne šolske uprave.

Naprednjaki so se pa le od časa do časa, kadar je bila že skrajna nevarnost, potegnili za šolstvo, potem pa zopet spali, da jih ni klerikalizem z novim naskokom zopet zbudil iz spanja pravičnosti.

To se pravi: Klerikalizem je bil vedno v ofenzivi, medtem ko je liberalizem stal vedno v defenzivi pri šolskih vprašanjih.

Klerikalizem je imel močno oporo proti-šolske propagande v duhovščini. Po vsej državi je grmelo s prižnic proti „brezverski“ šoli in proti „brezverskemu“ učiteljstvu, ki so ga naslikali ljudstvu kot največje zlo in pošast, kar jih je še kdaj poznal svet.

Klerikalizem je razumeval proti-šolski in kulturno-šolski boj, medtem ko ga liberalizem ni.

Dokaz, da bi bil tudi liberalizem lahko storil isto, če bi v pravih stremljenjih podpiral učiteljstvo, so nam porok neštivilna zborovanja in peticije proti Liechtensteinovemu šolskemu predlogu in proti šolski noveli iz leta 1883, ki so izšle prav iz ljudskih vrst. To gibanje nam je dokaz, da je ljudstvo dovzetno za napredne ideje tudi v šolstvu, potreba mu je le pojasnila in stalne organizacije.

Učimo se iz napak preteklosti, da nam je potreba stalne armade, ki bo nastopala za napredna kulturno-šolska vprašanja.

Potreba pa je zato tudi neumornega dela ne samo naprednemu duhu šoli prijaznega časopisa, potreba je tudi ustne propagande med ljudstvom, posebno iz vrst naprednih govornikov, neoziraje se na razcepljenje politične frakcije.

In kadar dosežemo to, da se bodo napredne stranke pričele resnično potezati — ne samo časih pri zakonodaji — za kulturno stran šolstva tudi pri propagandi idej med ljudstvom, tedaj šele bomo rekli, da so kulturne stranke in da so razvile kulturni boj v pravi smeri in tedaj je lahko pričakovati, da tudi učiteljstvo lahko stopi v jasnejši barvi na dan.

Do danes je pa prejemale učiteljstvo namesto moralne opore le moralne klofute od političnih strank.

Zakon o šolskem nadzorstvu.

Govoril posl. E. Gangl v VIII. seji dež. zbora t. l.

(Po stenografičnem zapisniku.)

Visoka zbornica! Že na zandnji seji deželnega zbora, ko je prišlo v razgovor poročilo deželnega odbora o nekaterih izpremembah zakona o šolskem nadzorstvu, sem imel čast obrazložiti stališče svoje stranke, da se mi ne moremo zavzeti za te izpremembe, kakor jih predlaga predležeče poročilo deželnega odbora. Iz tega vzroka se tudi ne moremo udeleževati specialne debate.

Že oktobra meseca l. 1909., ko je bil prvič v visoki zbornici v razpravi zakonski načrt o šolskem nadzorstvu, sem imel priliko tako v splošni kakor tudi v specialni debati obrazložiti stališče svoje stranke in staviti vse polno izpreminjevalnih predlogov in nekoliko resolucij, ki so pa vse bile odklonjene. Mi smo takrat obrazložili stališče, ki ga zavzemamo napram delokrogu okrajnih šolskih svetov, kakor je označen v zakonu o šolskem nadzorstvu, ter smo se z vsestransko utemeljitvijo izrekli proti instituciji krajnih šolskih nadzornikov. Nadalje smo označili svoje protivno stališče proti tistim zakonitim določbam v novem zakonu o šolskem nadzorstvu, ki prepovedujejo ljudsko-šolskemu učiteljstvu potezati se do nekaterih služb, tako do predsedstva v krajnih šolskih svetih in do službe krajnih

šolskih nadzornikov. Kritikovali smo tak zakon, oziroma take določbe iz enostavnega razloga, ker je tako omejevanje pravic ljudsko-šolskega učiteljstva v protislovju z določbo državnega osnovnega zakona, ki pravi, da ima vsak državljan, ki je za to usposobljen, pravico potezati se do vsake njegovi izobrazbi primerne in odgovarjajoče službe. (Posl. dr. Triller: »Tako je!«) Opozarjam tudi danes na to nesoglasje, ki vlada med novim zakonom o šolskem nadzorstvu in pa med določbami državnega osnovnega zakona, da se po določbah zakonskega načrta o šolskem nadzorstvu učitelju kot svobodnemu državljanu jemlje pravica, potezati se do nekaterih služb, katero pravico mu daje državni osnovni zakon. Jaz sem tedaj leta 1909. oktobra meseca izrekel obžalovanje svoje stranke, glaseče se v tem smislu, da bi predvsem želeli dobiti v razpravo predlogo deželnega odbora o uredbi pravnih in gmotnih razmer ljudsko-šolskega učiteljstva, in šele potem, ko bodo te razmere temeljno določene, bi naj prišel na vrsto novi zakon o šolskem nadzorstvu. V tem novem zakonu o šolskem nadzorstvu se pa nalagajo kranjskemu učiteljstvu samo nove dolžnosti, medtem ko ostanejo pravne in gmotne razmere učiteljstva na tistem stališču, kakor pred sprejetjem tega zakona. (Posl. dr. Triller: »Res je, a žal, da je res!«)

Nadalje sem poudarjal neutemeljenost določbe v novem zakonu o šolskem nadzorstvu, ki pravi, da ima pravico imenovati zastopnike učiteljstva v deželnem šolskem svetu samo ministrstvo, medtem ko stojimo mi na stališču, da naj bi se v zakon sprejela določba, ki dopušča, da si učiteljstvo samo voli zastopnika v to korporacijo, ker stojimo na stališču, da more biti pravi zastopnik učiteljstva samo tisti, ki ga dotični stan sam pošlje na svoje mesto. Samo tedaj bo lahko zastopal koristi svojih volilcev, ki jim bo za to tudi odgovoren (Poslanec dr. Triller: »Tako je!«) ako pa vlada sama imenuje zastopnika učiteljstva v deželni šolski svet, se je bati, da tam ne bo zastopal interesov učiteljstva ampak večinoma zastopal tisto stališče kakor vlada sama, ker se morda taki zastopniki učiteljstva nečejo zameriti tistim, ki so jih predlagali za imenovanje v deželni šolski svet, ker jim preti sicer nevarnost, da v prihodnosti več ne bodo postali deležni visokega vladnega odlikovanja. Mi stojimo na stališču, da taki zastopniki niso zastopniki učiteljstva in da učiteljstvo po novem šolskem nadzorstvu ne pride do pravega zastopstva v šolskih korporacijah.

To so razlogi, ki so bili glavni povod, da smo se takrat izrekli proti načrtu novega zakona o šolskem nadzorstvu in v soglasju s temi načeli smo tedaj stavili vse polno izpreminjeval. predlogov in resolucij. Za nekatere moje resolucije se je v teoriji izrekel čestiti gospod tovariš Jarc (Poslanec Jarc: »Nisem bil poročevalec!«) — v šolskem odseku ste se leta 1909 zanje izrekli — ampak ker teh naših nazo-

rov čestita večina visoke zbornice ni sprejela in uvaževala, se nam zdi čisto nepotrebno, da bi se danes udeleževali specialne debate, ker v principu ostane tudi po teh izpremembah, ki jih predlaga deželni odbor, zakon o šolskem nadzorstvu neizpremenjen.

Zategadelj izjavljam, da se jaz in moji somišljeniki ne moremo udeleževati specialne debate. (Živahno odobravanje v središču; poslanec Gangl zapusti s somišljeniki dvorano.)

Zagrizen nemčur na goriškem moškem učiteljsku.

Iz Gorice prihaja tožba, da poučuje na moškem učiteljsku tamkaj glasbo pomenčeni Čeh Ivan Sokol (prej Sokol). Ta glasbeni učitelj, po katerih žilah se pretaka pristna češka kri, je rojen v Modřicah (na Češko-Moravskem). Svoj češki materni jezik prezira v svoji družini, kakor tudi v občevanju s svojimi kolegi. Za njegovo uho zveni prijetno edino le zveličavna nemščina. Z učiteljskimi, bodočimi nositelji kulture, se le posili poslužuje slovenščine, ki je učni jezik na tem zavodu. Še preden je bilo učiteljske premeščeno iz Kopra v Gorico, se je kazal velikega nasprotnika Slovencev. Deloval je na vse kriplje na to, da bi on ne prišel v Gorico, ampak, da bi bil kje drugje nastavljen. In to le zavoljo tega, da ne bi služboval na slovenskem tukajšnjem učiteljsku.

Znano je, da so goriški Lahji jako nasprotnovali temu učiteljsku. In ta češki German se je pokazal solidarnega z laškimi mogotci s tem, da je postal najdelavnejši ud in podpiratelj raznarodovalnega društva nemškega »Schulvereina« oziroma »Südmarke«. Pospel se je do prvega odobrniškega mesta v tem Slovincem sovražnem društvu. On je duša vsaki prireditvi in sploh veselici tega nemškega društva. In to navdušenje za nemško proslavo mu obilno plačuje gosp. Wieser, načelnik tukajšnje postaje na državni železnici. Že oddalec pozdravlja prav prijazno Wieser vrliga Sokola, ko ta prisopiha na državni kolodvor, kar se dogaja večkrat v tednu.

Nikoli ga ne vidimo v odboru kakega našega veseličnega odseka. Samo če učiteljske prireja kak koncert, sodeluje tudi on, ker je primoran k temu. Če pa učiteljskiki prireajo kak zabavni večer v kake dobrodelne namene, n. pr. za »Dijaško kuhinjo« ali »Družbo sv. Cirila in Metoda«, za to se prav nič ne zanima.

Slovinci ne izgubimo nič in tudi ne bomo žalovali, če bi tega človeka poslali v krvavo zasluženi pokoj. Saj čaka na njegovo mesto že večje število vrlih mož — glasbenih strokovnjakov, katerim bije srce za procvit našega zatiranega naroda. Ko n bo njega več tukaj, česar vsa slovenska javnost želi, postane to vzgojevališče šele pristno slovensko učiteljsku.

Slovenski deželni in državni poslanci! Ne bodite več abderiti, ne kregajte se za malenkost, ampak tukaj nastopite v deželnem in državnem parlamentu proti temu